

Talstörningar hos barn: Differentialdiagnostik, komorbiditet och intervention

Susanne Rex

Bakgrund och syfte: Barn med tal- och språkstörning som har stora talsvårigheter behöver utredas av logoped för att kartlägga fördelningen av språklig och motorisk orsak till dessa. Utredningen ger specifik information så att rätt talträning kan ges i tidig ålder. Barn med talstörningen taldyspraxi har svårt att viljemässigt planera och programmera motoriska rörelser för tal (praxis). Språkljuden kan inte styras till rätt plats eller rätt ordning och kan avvika i kvalitet, uttalet varierar ofta från gång till annan och prosodin är ofta drabbad. Det är då talmotoriken som är drabbad. Detta ger avvikande och svårförståeligt tal med påverkan på kommunikationen med familj och kamrater. I skolåldern upplever många dålig självkänsla och missförstånd sker i samspel med andra. Även skolarbetet påverkas ofta negativt. Tal- och språkutredningar görs av logoped och svenska tester för grammatisk förmåga, språkförståelse, ordförråd, ljudsystemets uppbyggnad och munmotorik finns tillgängliga, men inget för talmotorisk förmåga. Ett test med syfte att särskilja motoriska svårigheter i talet från språkliga är efterfrågat av svenska logopeder.

Metod: Det svenska testet Dynamisk motorisk talbedömning, DYMTA (Rex, McAllister & Hansson, 2016) har utformats i detta projekt, för att utgöra ett bedömningsverktyg att använda vid differentialdiagnostik av motorisk talstörning; taldyspraxi. Ett liknande test har saknats på svenska och ett stort behov finns.

DYMTA är en bearbetning av Dynamic Evaluation of Motor Speech Skills; DEMSS, som uppfyller kriterier för reliabilitet och validitet (Strand et al, 2013). Arbetet har också inbegripit en utveckling av ett helt nytt test (DYMTA B) som innehåller ord och yttranden med högre artikulatorisk komplexitet och längd. DYMTA trycktes och gavs ut i mars 2016, se www.dymta.se Bedömning av 105 barn med typisk utveckling, i åldrarna 3 till 9 år, utfördes under 2014 och 2015 och dessa referensvärden redovisas i manualen till testet DYMTA (Rex et al, 2016). Testet har mycket hög reliabilitet.

Resultat: Resultat visade att typiskt utvecklade barn har en mycket god talmotorisk kontroll (90 - 99 % av maximal poäng på DYMTA A och DYMTA B). Talmotorisk kontroll korrelerade med ålder ($r = 0.461/0.748$ för DYMTA A /DYMTA B). Störst variation i talmotorisk kontroll fanns hos 4-åringar. Signifikant korrelation påvisades mellan fonologisk och talmotorisk förmåga. Den oralmotoriska förmågan är mycket god, med ett medelvärde under 1 poäng på NOT-S (av maximala 12) för samtliga åldrar. Det framkom inga signifikanta skillnader mellan könen i resultaten.

Konklusion/betydelse: Testet har varit mycket efterlängtad av svenska logopeder och har tagits emot mycket positivt. Testet utförs med dynamisk bedömning, vilket få andra svenska tester gör, och utbildningstillfällen i DYMTA har därför erbjudits nationellt och regionalt (Göteborg, Stockholm, Malmö). Projektet har lett till ökad kunskap om motoriska talstörningar hos landets logopeder, hur man kartlägger och diagnostiserar taldyspraxi, så att rätt behandling kan planeras. Utvecklingen av testet DYMTA och resultat från referensgruppen kommer att redovisas i en vetenskaplig artikel, som nu föreligger i manuskriptform och submitteras inom kort.

Pågående och kommande projekt undersöker talmotorisk förmåga hos barn med tal- och språkstörning och kartlägger vilka särdrag (kliniska markörer) som är viktiga för diagnos av taldyspraxi hos svenska barn.

Publikationer

Gustafsson, J., & Johnsson, S., (2015). *Hur presterar 3- och 6-åriga barn med typisk tal- och språkutveckling på DYMTA (Dynamisk motorisk ta/bedömning)*
Examensarbete i logopedi, Karolinska

Institutet: Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik, CLINTEC, Enheten för logopedi, Stockholm.

Harjuniemi, M., & Malkic, L., (2014). *3- och 5-åringars resultat på Dynamisk Motorisk Ta/bedömning*

– *DYMTA: En åldersjämförelse*. Lunds Universitet, Institutionen för kliniska vetenskaper, Lund. <https://Jup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/4468026>

Lundvall, L., & Smetana, L., (2014). *DYnamisk Motorisk TA/bedömning (DYMTA) - en referensstudie*, Uppsala Universitet, Institutionen för neurovetenskap, Uppsala. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:786551/FULLTEXT01.pdf>

Rex, S., McAllister A. & Hansson K. (2016). Dynamisk motorisk talbedömning (DYMTA). Kunskapsutveckling i Lund AB.

Genomförda föreläsningar och presentationer

Oral and Verbal apraxia in Children, Göteborg mars 2016, tredagarskurs med professor Edythe Strand, Mayo Clinic

Taldyspraxi hos barn -teori, diagnostik och intervention, heldagskurs,

Malmö mars 2016 ICPLA posterpresentation i Halifax, Kanada juni 2016

University of Illinois, KI-UI summit, poster-presentation i USA juni 2016

Taldyspraxi hos barn -teori, diagnostik och intervention, heldagskurs, Malmö

september 2016 Taldyspraxi hos barn -teori, diagnostik och intervention,

heldagskurs, Stockholm september 2016 Taldyspraxi hos barn -teori och

intervention, halvdagskurs, Helsingborg oktober 2016

Nationell konferens i logopedi, NKL muntlig presentation Jönköping november 2016
CPLOL, Internationell konferens, muntlig presentation, Portugal i april 2018 Groningen, Holland, workshop, Hanze University augusti 2018

Referens

Strand E. A., McCauley R. J., Weigand S D., Stoeckel R E., and Baas B S. (2013). A Motor Speech Assessment for Children with Severe Speech Disorders: Reliability and Validity Evidence, *Journal of Speech Language and Hearing Research* April 56(2):505-20.